

Sayı : 6

Yıl : 1990

MARMARA ÜNİVERSİTESİ FEN - EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRKLÜK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

İstanbul - 1991

TEKİRDAĞ İLİ YER ADLARI

Y Ö R G Ü Ç

AYDIN OY *

Köylerimizin bir bölümü genelde Oğuz boy ve oymaklarının adını taşır. Bu ilginin olmadığı köylerin adları ise ya ünlü kişilerin adından gelir ya da o köyün kurulduğu yerin konumunu, durumunu, özelliğini gösterir. Bu üç noktanın dışında kalan köylerin adlarında, yabancı dildeki bir adın ses aktarımı yoluyla Türkçeleştirilmesi, eski yerleşim yerinin adının oradan göçenlerce yeni yerleşim yerine taşınması, güzel adlandırma gibi başka etmenler rol oynar.

Toponymie araştırmalarında, bir yerin adının nereden gelmiş olduğunu araştırırken bu bilim dalının ilişkide bulunduğu diğer bilim dallarının kaynaklarının elden geçirilmesiyle de sonuca gidilir. Diğer bilim dallarının verileri, kimi durumlarda araştırmaya tam bir ışık tutarken kimi durumlarda belge ve bilgi eksikliğinden dolayı ancak yeterli bir yaklaşımı sağlar. «Yörgüç» adı da bunlardan biridir.

Bir sözcük olarak «Yörgüç», *Divânü Lûgat-it Türk'ten* günümüze doğru ortaya konmuş bulunan sözlüklerde de, bu alanda çalışanların ilk başvuracağı kitaplardan olan *Tarama Sözlüğü* ile *Derleme Sözlüğü*'nde de yer almıyor.

Oğuzlarla yürükler, tatarlar ve evlâd-ı fâtihân konularında yoğun ve önemli çalışmalarıyla tanınan tarihçilerimizden Ahmet

* Mimar Sinan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi.

Refik¹, Prof. Dr. Faruk Sümer², M. Tayyib Gökbilgin³, kitaplarında «Yörgüç»le ilgili bir açıklamada bulunuyorlar.

Ali Rıza Yalman'ın *Cenupta Türkmen Oymakları* adlı kitabında da bu ad ile anılan bir boy veya oymaktan söz ediliyor⁴.

Konuya bütün bir yurt genelinde eğilen bu temel kaynakların dışında çevre çalışmalarından yola çıkarak baktığımızda da aynı boşluk karşımıza çıkmaktadır.

Tekirdağ tarihi ile ilgili çalışmalarıyla tanınan Hikmet Çevik'in kitaplarında, biri Hayrabolu'ya diğeri ise Şarköy'e bağlı bulunan iki «Yörgüç» köyünden hiçbirinin adının nereden geldiği hakkında aydınlatıcı bir bilgiye rastlanmıyor⁵.

Ayrıca, Yasemin Eşen'in Şarköy üzerine hazırladığı monografide de bu ilçedeki «Yörgüç» köyü hakkında bilgi verilmiyor⁶.

Hayrabolu'daki Yörgüç köyü hakkında ise, Hayrabolulu Caferzade Mehmed Tefvik'in yazdığı *Vakayi-i Tarihiyye'den Bir Nebze Yahud Memâlik-i Şâhânedan Bir Kaza* adlı kitapta, köyün XX. yüzyıl başlarındaki durumu ile ilgili kısa bir bilgi bulunmaktadır.

1 Ahmet Refik, *Anadolu'da Türk Aşiretleri*, İstanbul 1930.

2 Prof. Dr. Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, ilâvelerle 3. baskı, İstanbul 1980.

3 M. Tayyib Gökbilgin, *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livâsı. Vakıflar-Mülkler-Mukataalar*, İstanbul 1952; aynı yazar, *Rumel'de Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân*, İstanbul 1957.

4 Ali Rıza Yalman (Yalkın), *Cenupta Türkmen Oymakları I-II*, (Hazırlayan: Sabahat Emir), Ankara 1977.

5 Hikmet Çevik, *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, İstanbul 1949; aynı yazar, *Tekirdağ Yürükleri*, İstanbul 1971.

6 Yasemin Eşen, *Tarihi Coğrafi Folklorik Ekonomik ve Turizm Yönleri ile Şarköy*, İstanbul 1983.

7 Hayrabolulu Caferzade Mehmed Tefvik, *Vakayi-i Tarihiyyeden Bir Nebze Yahud Memâlik-i Şâhânedan Bir Kaza*, İstanbul 1319. (Bu kitap eski harflerden yeni harflere ve günümüz Türkçesi'ne aktarılmış, ek notlarla genişletilmiş olarak Hayrabolu Belediyesi tarafından bastırılmıştır: Hayrabolulu Caferzade Mehmed Tefvik, *Tarihte Hayrabolu ve Çevresi*, (Hazırlayan: Aydın Oy), Tekirdağ 1989).

Bütün bu genel ve yerel kaynaklarla varılamayan aydınlatıcı bağlantıya, Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemi ile ilgili tarihlerden ulaşabiliyoruz :

*Âşıkpaşazâde Tarihi*⁸, Mehmed Neşri'nin yazdığı *Kitâb-ı Cihannüma*⁹ ile Hoca Sadettin Efendi'nin *Tacü't-tevârih*¹⁰ adlı kitabı, Çelebi Sultan Mehmet ile II. Murat'ın padişahlıkları sırasında Osmanlı Devleti'nde görev almış bulunan Yörgüç Paşa'dan söz ederek, bizde inceleme konusu yaptığımız bu köylerin adının kaynağının da bu devlet adamı olduğu kanısını uyandırıyor.

Yörgüç Paşa Kimdir ?

Yaşamından bir kesiti 1416-1427 yıllarındaki olaylarla ilgili olarak anlatan *Âşıkpaşazade Tarihi*, *Neşri Tarihi* ve *Tacü't-tevârih*'ten aktararak Yörgüç Paşa'nın biyografisiyle ilgili noktaları şöyle birleştirebiliriz :

Yörgüç Paşa, padişah II. Murat'ın lalasıdır. Çelebi Sultan Mehmet, padişah olduğu 1416 yılında, büyük şehzadesi olan Murat'ı Rûm ve Dânişmendiye diye adlandırılan Amasya, Tokat, Sivas, Çorum ve Osmancık bölgelerinin yönetimi için oralara gönderirken lalası olarak Yörgüç Paşa da şehzade Murat'ın yanında gitmiştir.

II. Murat, Osmanlı tahtına geçtikten sonra, şehzadeliği sırasında kendisiyle birlikte bulunan Yörgüç Paşa'yı, yöreyi çok iyi bildiğinden olacak, Rûmiye-i Sugra valisi olarak Amasya sancağına göndermiştir.

O yıllarda Canik bölgesinde Kızılkoca türkmenleri ayaklanmıştı. Yörgüç Paşa, türkmenlerin bu ayaklanmalarını bastırırken padişah ağzından sahte mektup düzenlemiştir. Böylece Türk

8 Âşıkpaşaoğlu, *Tevârih-i Âl-i Osman, Osmanlı Tarihleri I* (Düzenleyen : Çiftçioğlu Nihal Atsız), İstanbul 1949.

9 Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihannüma. Neşri Tarihi I-II* (Yayımlayanlar : Faik Reşit Unat - Prof. Dr. Mehmed A. Köymen), Ankara 1987.

10 Hoca Sadettin Efendi, *Tacü't-Tevârih* (Yahınlaştıran : İsmet Parmaksızoğlu), Ankara 1985 (İsmet Parmaksızoğlu'nun, paşanın adını Yörgüç ve Yörgeç olarak diğer kaynaklardan farklı bir biçimde okuması yanlıştır.)

destanlarının bazılarında da görülen «hile motifi»ni kullanmıştır. Amasya'da kıldığı türkmenlerin elebaşısı olan dört kardeşin başlarını kestirir. Yakalanan dört yüz kişi de bir zindana atılıp yakılır. Osmancık dolaylarındaki Kocakayası adlı hisarı Haydar Bey'in elinden alabilmek için, hisarda yaşamakta bulunan Tayfur Çelebi'yi kandırarak kendi tarafına döndürür. Onun yardımıyla hisarı elde eder. Canik İli'ni Alparslan oğlu Hüseyin Bey'in elinden alarak onu zincire vurdurup padişah II. Murat'a gönderir.

Doç. Dr. Bahaeddin Yediyıldız'a göre : «Yörgüç Paşa, 831/1427 yılında Amasya-Çorum bölgesinde I. Mehmed'in eserini tamamlamış»¹¹ ve «1427'lerde Yörgüç Paşa tarafından gerçekleştirilen ve yukarıda bahsedilen harekât, bölgenin Osmanlı Devleti'ne kesin ilhâkı ile neticelenmiş gözükmektedir.»¹²

Bütün bunlara ek olarak yalnız *Neşri Tarihi*'nde Yörgüç Paşa'nın, o yörelerde kendi adına akçe kestirdiği, buna Yörgüç Paşa akçesi dendiği ve söz konusu yörede geçerli olduğu da kayıtlıdır¹³.

Yörgüç Paşa'nın bir de oğlu vardır. *Aşıkpaşazâde Tarihi* ile *Neşri Tarihi (Kitab-ı Cihannüma)*, ondan «Yörgüç'ün oğlu» diye söz ederlerken *Tâcü't-tevârih*'te adının Hızır Bey olduğu bildirilir. Faik Reşit Unat - Prof. Dr. Mehmed A. Köymen'in *Kitab-ı Cihannüma* yayımında 595. sayfada 2 no.lu dipnotta «Hızır Bey (Ölm. 1444 Varna Savaşında)» açıklaması yer alır.

Sultan Murat için yazılan mensur gazavât-nâme'de de Hızır Bey'in iki yerde adı geçer¹⁴.

Canik bölgesi tahrir defterlerini incelemiş bulunan Doç. Dr. Bahaeddin Yediyıldız, 13 no.lu tahrir defterinde adı geçen Hızır Paşa Defteri'nden söz ederken, bu Hızır Paşa'nın Yörgüç Paşa'nın

11 Doç. Dr. Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Sanem Matbaası, Ankara, 1985, s. 7.

12 Aynı kaynak, s. 8.

13 Faik Reşit Unat - Prof. Dr. Mehmed A. Köymen yayımı, s. 593 (varak 172 b).

14 *Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehmed Hân*, (Tıpkıbasım ve Türk harflerile Metin, Notlar ve bir Lûgatçe ile Yayımlayanlar : Halil İnalçık - Mevlüd Oğuz), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1978 (Hızır Bey için bk. : s. 61, 62).

kardeşi olduğu, kendisi Amasya valisi iken kardeşi Hızır'ın da oralarda bulunduğu ve il yazıcısı olarak görev yapmakta olduğu düşüncesini ileri sürer¹⁵.

Bu durumda Yörgüç Paşa'nın Hızır adını taşıyan hem kardeşi hem de oğlu olduğu ortaya çıkıyor.

Yörgüç Paşa'nın karısı hakkındaki bilgiyi de M. Tayyib Gökbilgin'in yayımladığı bir vakfiyeden öğreniyoruz¹⁶. Vakfiyeye göre Yörgüç Paşa'nın eşinin adı Çiçek Hatun'dur. Çiçek Hatun'un babasının adı Abdullah'tır. Çiçek Hatun, Edirne'de Kurtçu Doğan mahallesindeki evini 872 (1467-1468) yılında bir vakfiye ile vakfetmiştir. Vakfiyede eski harflerle «Börkci» mi «Yürükci» mi diye okunacağı anlaşılmayan bir notla Yörgüç Paşa'dan «merhum» diye söz edilmektedir. Buna göre 872 (1467-1468) yılında Yörgüç Paşa hayatta değildir. Yukarıda adı geçen gazavât-nâmede de Yörgüç Paşa'nın adına rastlanmıyor. Varna savaşından önce ölmüş olabileceği düşünülebilir.

Konumuzla ilerde belki bir ilişki noktası bulunur diye Yörgüç Paşa ile ilgili olarak bir de onun Amasya'da kendi adı ile anılan bir cami yaptırdığını ekleyelim.

*Türkiye'de Vakıf Âbideler ve Eski Eserler*¹⁷ adlı kitabın I. cildinde, cami hakkındaki inceleme bölümü şu tanıtma cümleleri ile başlıyor :

«Yörgüç Paşa Camii. — Gök Medrese Mahallesi'nde, Sultan İkinci Murad'ın vezirlerinden Atabey Abdullah oğlu Yörgüç Paşa tarafından yaptırılmıştır. 832 Muharrem (M. 1428)»¹⁸

Bugün yurdumuzda «Yörgüç» adını taşıyan dört köyümüz bulunmaktadır. Bunlardan ikisi, araştırmamızın başında da belirttiğimiz gibi, Tekirdağ ili sınırları içindedir. Üçüncüsü Kütah-

15 *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, s. 8.

16 *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası*, s. 344 (1070 no.lu tapu defteri, s. 220'den) : M. Tayyib Gökbilgin, vakfiyedeki kayıta iyi okunamayan paşanın adını, kitabındaki «indeks»te (s. 561'de) «Yörgüç» olarak vermiştir : «Çiçek bt. Abdullah (Yörgüç Pş. zvce.) vkf. (Edr.)».

17 Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1983.

18 A.g.e., s. 216.

ya'da Tavşanlı'ya bağlıdır. Dördüncüsü ise Samsun'un Bafra ilçesindedir¹⁹.

Kütahya ve Samsun'daki «Yörgüç» köyleri hakkında yapılacak inceleme ve araştırmaların, bizim Tekirdağ'daki köylerle ilgili olarak ileri sürdüğümüz görüşleri destekleyeceği umudunu taşıyoruz.

Vakfiyeler, tahrir ve tapu defterleri gibi eski belgeler, incelenip değerlendirildiğinde söz konusu bu köylerin hangi tarihlerde nasıl «temlik» veya «vakıf» edildiği de ortaya çıkmış olacaktır.

Bizde uyanan bu görüşün hareket noktası, diğer devlet adamlarına «temlik» edilmiş veya onlarca «vakıf» haline getirilmiş bulunan ve kendi adlarıyla anılan başka köylerin varlığıdır.

19 T.C. İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, *Köylerimiz* (1 Mart 1968 gününe kadar), Ankara 1968, s. 576; Aynı Genel Müdürlük, *Türkiye Müllî İdare Bölmeleri Belediyeler Köyler* (1 Ağustos 1977 durumu), Ankara 1978, s. 577, 680, 734, 736.